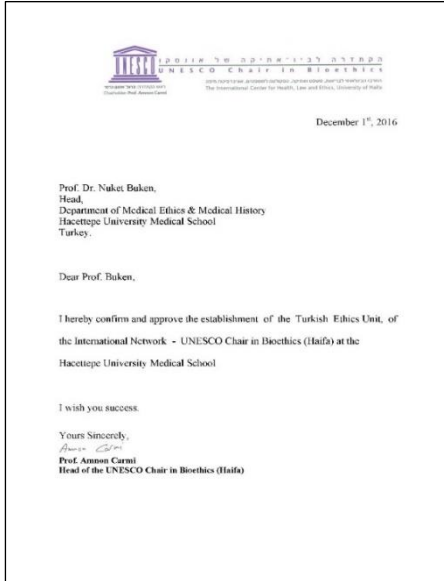

History of the Turkish Ethics Unit of the International Network- Unesco Chair in Bioethics (Haifa)

The department of History of Medicine and Medical Ethics was established at the Faculty of Medicine of Hacettepe University in 1998. Professor Dr. Erdem Aydın was the founding chairman of the department and served until 2011 when he was retired. Currently, our department is performing under management of Department Chair Prof. Dr. Nüket Örnek Büken (MD, PhD), and faculty is consist of Assist. Prof. Dr. Önder İlgili (MD, PhD), Assist. Prof. Dr. Müge Demir (PhD), Lecturer Dr. Şükrü Keleş (PhD), Res. Asst. Çağrı Zeybek Ünsal (PhD(c)).

In 1st December of 2016, the establishment of the Turkish Ethics Unit of the International Network-UNESCO Chair in Bioethics (Haifa) was confirmed and approved by the UNESCO Chair in Bioethics (Haifa) as the first UNESCO Turkey Bioethics Unit. After its establishment our Unit made some academics activities which brought healthcare professionals, lecturers of both faculties of medicine and law, students, clinicians, researchers and public together.

Since it has been 20 years of the Convention, we organized a panel to talk about the gains and potentials of the Oviedo Convention in Turkey in collaboration with the Turkey Unit of UNESCO Chair in Bioethics (Haifa) which was held on the 4th of December 2017 in Ankara, Turkey.

Our Unit also celebrated the World Bioethics Day with a panel on the 19th of October 2018 where people from different academic backgrounds discussed *Solidarity and Collaboration* during this era.

Yükseköğretimde Etik Eğitiminin Önemi

Nüket Örnek Büken

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Başkanı
HÜ Biyoetik Merkezi (HÜBAM) Müdürü

İnsanların hep hedefledikleri mutluluğa ulaşmalarını ve adil bir yaşam sürmelerini sağlamayı kendisine amaç edinen siyasetin, gereksinim duyduğu kimi bilgileri sağlama etkinliği olarak başlayan **etik**; “iyi”, “erdem”, “adalet”, “bilgelik” gibi temel erdemlerin veya etik kavramların aydınlatılmasını, bu yolla yaşamda karşı karşıya kalınan etik sorunların çözümüne katkıda bulunmayı amaçlayan bir bilgi alanı olmuştur. Genel olarak etik, “iyi nedir?” ya da “insan için iyi olan nedir?” sorusuyla ifade edilen değerlere ilişkin sorunlar ile “ne yapmalıyız?”, “nasıl yaşamalıyız?” vb. sorularla ifade edilen eyleme ilişkin sorunları ele alan felsefe alanı olarak görülür. Daha yerinde bir deyişle etik, değerlere ve eyleme ilişkin “doğru bilgi üretme” peşinde olan bir etkinliklerdir.

Meslek kavramı, belli bir ya da bir grup işi, belli bir donanıma sahip olarak, yetkin ve yetkili biçimde yürütebilmeyi ifade eder. Mesleğin yürütmeyi üstlendiği iş ya da işleri toplumun gereksinimleri belirler. Meslek eğitiminin işlevi ise, söz konusu donanımı sağlamak, yetkinliği kazandırmak ve yetkiyi vermektir. Meslek eğitimi, genç insanların işlenip standart bir modele uygun olarak biçimlendirildiği bir süreçtir. Çağdaş dünyada, işlenme ve biçimlendirilme konusu olan kişinin, bu sürece bilinçli-gönüllü-etkin olarak katılması öngörülmektedir. İşleme ve biçimlendirme, öncelikle, sistemli olarak temel bilgi, yöntem bilgisi ve uygulama bilgisi aktararak gerçekleştirilmektedir. Bilgi aktarımı meslek eğitiminin en önemli aracı olmakla birlikte tek aracı değildir. Farklı araçlar bağlamında, eğitilen kişilerin eğitimcileriyle birlikte çalışarak deneyim paylaşması (bu tip etkileşme, çağdaş eğitim anlayışı öncesi geçerli olan usta-çırak modeli eğitimin temel aracıdır) ve kimi konularda deneme-yanılma ile kendi kendilerini eğitmesi sayılabilir.

Toplum profesyonellerden yalnızca belirli bir düzeyde mesleki bilgi ve beceriye sahip olmasını beklemez, bunun yanı sıra meslek kimliğine uygun olduğu kabul edilmiş bazı moral değerleri de sergilemesini bekler. Aynı eğitim sürecinden geçen ve aynı mesleğe mensup olarak yaşayan insanlar, ister-istemez aynı kuralları benimseyip aynı referanslara değer verir, ortak akıl ve ortak sağduyu geliştirirler. Bu kişilerin, hem düşüncü-hissediş-yaşayış biçimlerinin hem de içinde buldukları ortamların ve çevreyle ilişkilerinin benzeşmesi, bir başka deyişle benzer biçimde yaşamaları söz konusudur. Tüm

bunların doğal bir sonucu olarak, meslektaşlar birbirlerine yakınlık duyar, bir alt kültür oluşturur ve kaygılarının-beklentilerinin-çıkarlarının ortak olması bağlamında da dayanışma içine girerler. Yukarıda kullanılmış olan "alt kültür" terimi, böyle bir bütünleşmeyi ifade eder. Alt kültür oluşturan kitlenin belli bir yerde toplu halde yaşıyor olması halinde yerel bir alt kültürden, meslek camiaları gibi dünyaya yayılmış bulunması halinde ise evrensel bir alt kültürden söz ederiz.

Meslek etikleri, çeşitli meslek ya da uğraşı alanlarında karşılaşılan etik sorunların farkına varılmasının bir sonucu olan ve bu sorunları gidermeyi ya da azaltmayı amaçlayan çabaların sonucu olarak ortaya çıkan bilgisel ve pratik etkinliklerdir. Günümüzde etik sorunların hem çeşitlenip artmasının hem de bunların gittikçe daha fazla farkına varılmasının bir sonucu olan ve "meslek etikleri" diye adlandırılan "etikler" in en önde gelenleri ise tıp etiği –ya da daha geniş anlamda biyoetik- ile gittikçe daha fazla güncellik kazanan "basın/medya etiği", "iş etiği" ve "çevre etiği"dir. Bunlara "siyaset etiği", "hukuk etiği", "bilim etiği", "mühendislik etiği", "ticaret etiği", "spor etiği", "kütüphanecilik etiği", "hemşirelik etiği", "polis etiği" gibi başkalarına da eklemek, bu sayıyı meslek sayısı kadar –hatta meslek içindeki farklı uğraşların her birisinin etiğinden söz ederek daha da fazla- artırmak olanaklıdır.

Kişiler arasında ilişkilerin, kişilerin eylem ve tutumlarının söz konusu olduğu her yerde kimi etik sorunların, bu sorunların farkına varan kimi gözlerin, onları konu edinen bir bilgisel etkinliğin, etiğin olmasından doğal bir şey yoktur. Kimi çalışma alanlarında etik, bu alanların özellikleri –örneğin daha insan merkezli olmaları- nedeniyle, daha öne çıkarken, diğerlerinde daha arka planda kalmaktadır. Ama her çalışma alanında, bunun da ötesinde insanın olduğu her yerde ve kişilerarası ilişkilerin söz konusu olduğu her durumda kimi etik sorunlar ortaya çıkmakta, çıkabilmektedir.

Bugün tıp ve çevreyle ilgili sorunların ve bu sorunların ortaya çıkmasında insanın etiğe aykırı yapıp etmelerinin belirleyici olduğunun daha fazla farkına varılması, "tıp etiği" ve "çevre etiği" diye adlandırılan meslek etiklerinin diğerlerine göre daha öne çıkmasına, tıp ve çevre sorunlarına ilişkin etik sorunların daha çok tartışma konusu yapılmasına yol açmıştır. Teknolojik gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan ve ormanı, suyu havasıyla yaşamın temeli olan doğal çevreyi yok eden, canlı yaşamının geleceğini tehdit eden kirlilik –bu arada nükleer kirlilik de-, sanayileşme-çevre kirlenmesini, insan-çevre ilişkisini tartışmaların odak noktası haline getirmiş, sorunun daha erken farkına varan sanayileşmiş ülkelerde bu daha sık ve yoğun bir biçimde tartışılır olmuştur.

Meslek etikleri denen bu "etikler", "tıp etiği", "çevre etiği", "basın etiği", "siyaset etiği", "mühendislik etiği", "eğitim etiği" vb. etiklerin yanıt aradıkları soru ise, ne "doğru eylemin ne olduğu" sorusudur, ne de "belirli bir tek durumda kişinin ne yapmasının doğru olduğu" sorusudur. Meslek etiklerinin yanıt aradıkları soru, "*insanların belirli bir mesleği yaparken genel olarak ne yapıp ne yapmamaları gerektiğine*" ilişkin sorudur; yani belirli bir tek tip durumda yapılması ya da yapılmaması gerekeni soran sorudur. Kısaca normatif etik ve legal normlarla ilgili sorulardır. Bu sorulara verilen yanıtlarsa, tabii bunlara herhangi bir yanıt verilebilirse, uluslararası bildireler, uluslararası uyuşmalar ve profesyonel meslek ilkeleridir.

O mesleğin yapılmasında karşılaşılan ve o mesleğin içinden ya da dışından kimi insanlar tarafından etik dışı bulunan bazı durumlardan yola çıkan meslek etikleri, bu türden etik sorunları giderecek ya da azaltacak kimi normlar getirmeye çalışırlar. Daha doğru bir ifadeyle, meslek etiklerinden genellikle beklenen, bu türden etik olmayan durumları engelleyecek, kimi davranış sınırlamalarına dayanak oluşturacak normlar getirmeleridir. Örneğin biyoetikten ya da tıp etiğinden beklenen "bir bilim adamının araştırmalarını yaparken ya da mesleğini yaparken genel olarak neleri yapması, neleri yapmaması gerektiğini", karşılaştığı bir sorunu nasıl çözmesi gerektiğini bildiren normlar, ölçütler koymasındadır. O mesleğin yapılması sırasında karşılaşılan sorunların çözülmesinde kendilerine dayanılacak bu normların da ussal olarak temellendirilebilir olması beklenmektedir. Kısaca meslek etikleri ussal olarak temellendirilebilen bazı normlar ortaya koyacaklar, o meslek mensupları da bu normlara uygun davrandıklarında etik sorunlar ya ortaya çıkmayacak ya da en azından azalacaktır. Meslek etikleri bunu sağlama çabasındaki bilgisel ve/veya pratik etkinliklerdir.

İşte sözü edilen bu gerekçelerle, "**Yükseköğretimde Etik Eğitimi**" konusunun önemine dikkat çekmek, üniversitelerimizin ilgili fakültelerinde bu derslerin okutulmasının önemini vurgulamak ve ders müfredatına bu konuların yerleştirilmesi konusunda ilgili kişi ve kurumların dikkatini çekmek amacıyla; tıp, hukuk, mühendislik, çevre, eğitim ve iş alanlarında etik eğitimi konusunu ön plana çıkarmak önemli görünmektedir.

Yükseköğretimde etik dersinin amacı ve bu amaçlar içinde bu dersin meslek kimliğinin oluşum sürecine katkısı, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Meslek adayına uğraşı tanıtılırken, onda "kimlik kaygısı" ve "sorumluluk bilinci" yaratılmalıdır. Etik eğitiminin amaçlarından bir tanesi "meslek bilinci"nin kazandırılması kaygısı olmak durumundadır; öğrenci mesleki kimliğinin nasıl biçimlendiğini görerek, kendi rolünü daha gerçekçi ve geniş açıdan algılayarak, uğraşını değerlendirebilmelidir.

Can Education Help Make Death Notifications Better in The Frame Of Bioethics?

Sevim Coşkun

Hacettepe University Faculty of Medicine,
Department of History of Medicine and Ethics,
PhD Student

When a death case happens in a hospital, one of the most important things to do is performing death notification. Since death notification is performed by physicians generally, they also have to manage death cases professionally. Although notifying death has a procedure, it is a challenging issue for physicians.

According to previous studies, the attitudes of physicians who perform death notification have permanent effects on the bereavement of families (Kusakabe et al. 2016). However, it is a very stressful experience for the physicians and it requires special skills. In general, death can take place in hospitals under two circumstances regardless of the diagnosis: expected death and unexpected/sudden death (Naik 2013). The expected death is the more common one and the patient's relatives are aware of the seriousness of the illness, and they expect natural death. They are probably mentally prepared for the bad news. Whereas, in the situation of the unexpected or sudden death, the relatives probably cannot easily cope with the bad news and hardly believe that sudden loss of their loved one. They also would be very sensitive and emotionally highly charged. So, any mistaken behavior from the healthcare staff might trigger violent or grief reaction. Moreover, anger might be directed towards the hospital staff, too (Naik 2013). And we can see closely the real examples of those unwanted events in a hospital in Turkey. In a study which is conducted in a hospital in Ankara, in 2012, shows that 65% of residents had difficulty in notifying death. The most difficult cases were unexpected and sudden deaths with 51%. The others are deaths of children (36%), trauma (8%) and other cases (5%). While 64% of residents were comfortable to perform it single, 36% of residents would prefer having residents or attending physicians with them. Also 84% of residents preferred to be with security staff due to security reasons. Residents who had difficulty in this procedure because of informing the patient's relatives during the resuscitation are more often, and they requested more security staff (Celik et al. 2014). Therefore, the procedure of death notification has many components such as the type of death, the approach of healthcare staff, skills of physicians, the emotional status of the deceased's relatives and some security reasons.

In Bioethics, it is necessary that to reach most useful

Meslek kimliği bilinci kazandırılmış, iletişimde ve insan ilişkilerinde başarılı, bilimsel ve teknik donanımı yanında meslek etiği açısından da donanmış, toplumunun sorunlarına duyarlı bir hekim / avukat / eğitimci / siyasetçi... yetiştirmek yükseköğretimin öncelikli hedefi olmak durumundadır. İlgili meslek / uğraş adayına, uğraşı tanıtılırken, onda "kimlik kaygısı" ve "sorumluluk bilinci", "meslek bilinci" yaratılmalıdır. Böylece aday mesleki kimliğinin nasıl biçimlendiğini görerek, kendi rolünü daha gerçekçi ve geniş açıdan algılayarak, uğraşını değerlendirebilmelidir.

Kuşkusuz mesleki profesyoneller olarak hepimizin değişik kimliklerimiz var; cinsel kimlik, inançsal kimlik, etnik kimlik, politik kimlik... Ancak mesleğimizi uygularken profesyonel kimliğimizin, profesyonel ve etik değerlerimizin kişisel kimliğimizi belirleyen, diğer tüm faktörlerin önünde yer alması gerektiğini de unutmamız gerekmektedir.

Meslek etiği eğitiminde hedef, bireysel etik düşünmeyi ve ekip ortamında tartışmayı geliştiren birçok olguyu etkin biçimde ve etik metodolojisine uygun olarak çözme başarısını kazandırmak; etik sorunlar yasal ya da ahlaki ilkelerin ihlaline dönüşmeden çözüm bulma becerisini geliştirmek; doğal süreç içinde kazanılan ahlaki duyarlılığı, ahlaki bilinç biçimine dönüştürerek, eylemlerin bu bilinçle gerçekleştirilmesini; etik ilke ve değerlerin uygulamalarda etkin biçimde kullanılmasını sağlamaktır.

Evet, ilgili meslek alanı bilgisi bir tuşun gerisinde, beceri eğitimi ile ilgili gelişmeler de pek çok ve önemli. Ancak öyle görünüyor ki yükseköğretimin geleceği mesleki etik ve profesyonizm üzerinden yükselecek...

Mesleki Etik Eğitimi insanların verecekleri kararlarda, davranışlarında, mesleki faaliyetlerinde etik bir boyut olduğunu kavramalarına yardım eder. Bireylerin kişisel, örgütsel ve başkalarına ait değerleri anlamalarını sağlar, meslek alanında yaşanan etik sorunlara ilişkin duyarlılıklarını geliştirir. İnsanların, değerlerin mesleki yaşamdaki farklı davranış seçenekleri üzerindeki etkilerini tartmalarına, verecekleri kararın sonuçlarını hesaba katarak sorgulamalarına yardım eder. Bireyler arasındaki görüş ve anlayış farklılıklarına karşı hoşgörüyü geliştirir, çıkar çatışmaları, örgütsel normlar, etik ilkeler ve standartlar hakkında bilgilendirir. Mesleki örgütsel kültürü besler, etik davranışlar sergilemenin önemi ve etik sorunların çözümü konusunda beceri kazandırır. Tüm bunların sonucunda da Mesleki Etik eğitimi, insanlara özgür yaşamayı ve mesleğini özerk kararlarla uygulamayı öğretir...